

## УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

**Анотація:** Досліджено вплив дебіторської заборгованості на фінансову стійкість підприємства. Розкрито її двоїсту природу як інструменту стимулювання збуту та чинника ризику ліквідності. Визначено стратегічні напрями управління: оцінка надійності дебіторів, встановлення лімітів кредитування та використання факторингу. Запропоновано комплексний підхід до кредитної політики задля оптимізації інкасації та балансу між ліквідністю і прибутковістю

**Ключові слова:** дебіторська заборгованість, фінансова стійкість, оборотні активи, платоспроможність

### ACCOUNTS RECEIVABLE MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

**Abstract:** The impact of accounts receivable on an enterprise's financial stability is investigated. Its dual nature as a sales promotion tool and a liquidity risk factor is revealed. Strategic management directions are defined: counterparty reliability assessment, credit limits, and factoring. A comprehensive approach to credit policy is proposed to optimize collection and balance liquidity and profitability

**Keywords:** accounts receivable, financial stability, current assets, solvency.

Сучасні умови функціонування підприємств в повоєнний період характеризуються високим рівнем конкуренції, нестабільністю економічного середовища та необхідністю забезпечення безперервності господарської діяльності. У таких умовах особливого значення набуває підтримання належного рівня фінансової стійкості підприємства, що визначає його здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечувати стабільний розвиток. Одним із чинників, який істотно впливає на фінансову стійкість, є дебіторська заборгованість.

У практиці господарської діяльності сучасних підприємств досить поширеним є здійснення операцій з реалізації товарів, виконання робіт чи надання послуг із відстрочкою платежу. Така практика сприяє розширенню ринків збуту та підтриманню ділових відносин із контрагентами, проте водночас зумовлює виникнення та накопичення дебіторської заборгованості. У результаті підприємство фактично втрачає можливість використовувати частину власних оборотних коштів у поточному обігу, що може призводити до зменшення ліквідних ресурсів та ускладнення виконання поточних фінансових зобов'язань. За цих умов зростає значення ефективного управління дебіторською заборгованістю як важливого елементу фінансового управління підприємством.

Дослідження різних підходів до визначення терміну «дебіторська заборгованість» дозволяє розглядати її як сукупність грошових коштів, які підлягають отриманню підприємством від клієнтів (дебіторів) у результаті здійснення господарської діяльності. Така заборгованість відображається у складі активів підприємства та є важливою складовою його оборотного капіталу. Фактично дебіторська заборгованість характеризує тимчасовий відтік коштів з обігового капіталу підприємства, які у майбутньому мають повернутися у вигляді грошових надходжень. З одного боку, вона може виступати потенційним джерелом забезпечення ліквідності підприємства, проте з іншого – за умов несвоечасного погашення або зростання обсягів простроченої заборгованості може створювати ризики для фінансової стійкості підприємства, оскільки уповільнює оборот коштів, знижує рівень ліквідності та може призводити до дефіциту грошових ресурсів. Таким чином, дебіторська заборгованість виступає не лише показником взаємної довіри



між суб'єктами господарювання, але й важливим елементом фінансового планування, що потребує постійного контролю та ефективного управління [1, с. 124].

Також доцільно підкреслити правову природу дебіторської заборгованості. Так, Майборода О. Є., Косарева І. П. та Корабейнікова І. О. трактують її як юридичне право підприємства на отримання від контрагентів грошових коштів або матеріальних ресурсів, які ще не були оплачені за здійсненими господарськими операціями. На їхню думку, дебіторська заборгованість може використовуватися як важливий аналітичний показник для оцінювання фінансового стану підприємства, зокрема при розрахунку показників ефективності його діяльності. Крім того, аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості дозволяє оцінити стабільність фінансових потоків підприємства, що є важливим елементом оцінювання його фінансової стійкості. У цьому контексті важливим є не лише правильне відображення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку, але й забезпечення ефективного управління процесом її погашення, що є невід'ємною складовою системи фінансового менеджменту підприємства [2, с. 3].

Узагальнюючи підходи різних науковців, можна визначити, що дебіторська заборгованість є складним економічним явищем, яке поєднує у собі різні аспекти. Вона виступає важливим елементом оборотних активів підприємства, характеризує взаємовідносини з контрагентами та безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Надмірне зростання дебіторської заборгованості може призводити до дефіциту грошових коштів і ускладнювати виконання поточних зобов'язань, тоді як занадто жорстка кредитна політика може обмежувати обсяги реалізації продукції та стримувати розвиток підприємства. Саме тому важливим завданням управління є підтримання оптимального рівня дебіторської заборгованості, який забезпечує баланс між розширенням обсягів продажу та збереженням належного рівня платоспроможності підприємства.

У науковій літературі управління дебіторською заборгованістю розглядається як складова системи управління підприємством, що охоплює комплекс методів, принципів і процедур взаємодії з покупцями щодо реалізації продукції чи послуг із відстрочкою платежу, а також організацію процесу контролю та інкасації заборгованості. Зокрема, Белозерцев В. С. визначає управління дебіторською заборгованістю як елемент системи менеджменту підприємства, що передбачає застосування сукупності методів і процедур взаємодії з контрагентами з метою регулювання розрахунків та своєчасного погашення заборгованості [2, с. 3]. Такий підхід підкреслює необхідність узгодження інтересів підприємства та його партнерів, що сприяє формуванню стабільних ділових відносин та підвищенню ефективності господарської діяльності.

Подібної позиції дотримується і Мазуренко В. О., який розглядає управління дебіторською заборгованістю як систему інструментів і методів, що застосовуються з урахуванням факторів макро- та мікросередовища. Основною метою такого управління є регулювання та узгодження інтересів підприємства і його контрагентів, а також забезпечення фінансової стійкості підприємства у довгостроковій перспективі [2, с. 3]. У цьому визначенні особливо підкреслюється значення використання сучасних управлінських інструментів, які дозволяють підприємству адаптуватися до змін економічного середовища та своєчасно реагувати на можливі фінансові ризики.

Ефективність управління дебіторською заборгованістю значною мірою залежить від факторів, що впливають на її формування та динаміку. Одним із таких чинників є рівень ділової активності підприємства, оскільки зі зростанням обсягів реалізації продукції або послуг, як правило, збільшується і обсяг дебіторської заборгованості. Іншим важливим фактором є ступінь лояльності підприємства до своїх клієнтів. У випадках, коли підприємство надає покупцям триваліші строки відстрочки платежу або застосовує більш гнучкі умови розрахунків, це може сприяти збільшенню обсягів продажу, однак водночас призводить до зростання дебіторської заборгованості та потребує посиленого контролю за її своєчасним погашенням [3, с. 55].

Важливим елементом забезпечення фінансової стійкості підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю, що передбачає визначення основних шляхів її регулювання та контролю. Раціонально сформована політика управління



дебіторською заборгованістю дозволяє підприємству підтримувати оптимальний рівень оборотних активів, забезпечувати своєчасне надходження грошових коштів та мінімізувати ризики неповернення боргів. У науковій та практичній площині виділяють кілька ключових напрямів управління дебіторською заборгованістю [3, с. 56]:

- першим напрямом є визначення умов надання товарного кредиту при реалізації продукції, що передбачає встановлення строків відстрочки платежу та застосування гнучкої системи знижок для стимулювання своєчасних розрахунків;
- другим напрямом виступає визначення гарантій, під які надається кредит, що дозволяє знизити ризик непогашення заборгованості з боку контрагентів;
- третім напрямом є оцінка надійності покупців, яким надається товарний кредит. Він передбачає аналіз їх платоспроможності, фінансового стану та попереднього досвіду співпраці;
- четвертим напрямом є встановлення оптимального розміру кредиту для кожного покупця з урахуванням рівня ризику, кредитної історії та фінансових можливостей дебітора;
- п'ятим напрямом є формування ефективної політики погашення дебіторської заборгованості, що може включати використання сучасних фінансових інструментів, зокрема факторингових операцій, які сприяють прискоренню обороту коштів підприємства.

Отже, дебіторська заборгованість є важливим елементом активів підприємства та суттєвим чинником, що впливає на стан його фінансових ресурсів. Її обсяг і структура безпосередньо пов'язані з ліквідністю, платоспроможністю та рівнем фінансової стійкості підприємства. Саме тому ефективне управління дебіторською заборгованістю, що передбачає контроль за умовами надання товарного кредиту, оцінку надійності контрагентів та своєчасність погашення зобов'язань, є важливою передумовою забезпечення стабільності грошових потоків і підтримання фінансової стійкості підприємства.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко, А., Горелик, Д., Гаврилюк, В., Вербіцький, О. (2025). Дебіторська заборгованість та її вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. *Український економічний часопис*. 2025. № 8, С. 123-127. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-8-21>
2. Юрченко С. Б., Мачак Т. О., та Овдін Б. С. Управління дебіторською заборгованістю для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та менеджмент*. 2024. № 16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-02>
3. Каховська О. В., Спірідонова К. О., Кірнос О. В. Особливості управління дебіторською заборгованістю в умовах кризи неплатежі. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 54-58. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/10809>

**Дзюбенко Любов Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ, e-mail: [dzyubenko.lyubov@kneu.edu.ua](mailto:dzyubenko.lyubov@kneu.edu.ua)

**Савчук Аліна Олегівна**, студентка групи ЕПП-501з, факультету економіки та управління, кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ, e-mail: [alina.savchuk27.12@gmail.com](mailto:alina.savchuk27.12@gmail.com)

**Dziubenko Liubov**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Business Economics and Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, e-mail: [dzyubenko.lyubov@kneu.edu.ua](mailto:dzyubenko.lyubov@kneu.edu.ua)

**Savchuk Alina**, student of group EPP-501z, Faculty of Economics and Management, Department of Business Economics and Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, e-mail: [alina.savchuk27.12@gmail.com](mailto:alina.savchuk27.12@gmail.com)



